

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI RAVITSEMISLIIKKEIDEN TOIMINNAN VÄLIAIKAISESTA RAJOITTAMISESTA TARTUNTATAUDIN LEVIÄMISEN ESTÄMISEKSI ANNETUN ASETUKSEN 4 JA 5 §:N MUUTTAMISESTA

1 Tausta ja valmistelu

Tartuntatautilain 28.2.2021 saakka väliaikaisesti voimassa olevassa 58 a §:ssä (727/2020) säädetään koronavirusepidemian leviämisen estämiseksi ravitsemisliikkeiden asiakkaiden ohjeistus- ja hygieniavaatimuksista, yleisestä asiakaspaikkojen etäisyysvaatimuksesta ja toiminnan suunnitteluvälvollisuudesta. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä näistä vaatimuksista sekä asiakkaiden oleskeluun ja asiakaspaikkojen sijoittamiseen liittyvistä velvollisuuksista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös rajoittaa ravitsemisliikkeen asiakaspaikkamäärää sekä aukiolo- ja anniskelu-aikaa laissa säädettyjen edellytysten täyttyessä.

Edellä mainitun säännöksen nojalla säädetyn 28.2.2020 saakka voimassa olevan ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen (942/2020) 4 ja 5 §:ssä säädetään ravitsemisliikkeiden asiakasmäärien sekä anniskelu- ja aukioloajan rajoittamisesta maakunnittain ja ravintolatyypeittäin.

Kyseinen asetus säädettiin 10.12.2020 ja sen valmistelussa otettiin huomioon viimeisin käytettävissä oleva tilannetieto koronavirusepidemian kulusta sekä arvioitiin rajoitusten välttämättömyys ja oikeasuhtaisuus alueiden epidemiatilanteissa (Muistio 9.12.2020). Tämän jälkeen Ahvenanmaan maakunnan epidemiatilanne huonontui ja maakunta siirrettiin 23.12.2020 alkaen asetuksen 4 §:ssä ja 5 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rajoitusten piiriin (1106/2020).

Koska epidemia oli kiihtynyt joulukuussa sekä globaalisti että kansallisesti, valtioneuvosto puolsi 22.12.2020 antamassaan valtioneuvoston periaatepäätöksessä toimintasuunnitelmasta covid-19-epidemian hillinnän hybridistrategian toteuttamiseen tammi-toukokuussa 2021, että sosiaali- ja terveysministeriö päivittää strategiaa koskevan toimintasuunnitelman kevättä 2021 varten. Periaatepäätöksen mukaan epidemian kiihtymisvaiheen toimenpiteet voivat olla perusteltuja jo perustasolla, mikäli valtakunnallinen ja lähialueiden epidemiologinen tilanne on huononeva. Leviämisvaiheen uhatessa kaikki tarpeelliset toimenpiteet ovat perusteltua ottaa käyttöön viipymättä. Toimintasuunnitelmassa (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:1) on kuvattu yhteiskunnan toimien epidemiologiset ja oikeudelliset perusteet ja sen liitteessä 2 on kuvattu käytettävissä olevat suositukset ja rajoitukset 18.12.2020.

Valtioneuvosto on tämän jälkeen puoltanut periaatepäätöksessään 26.1.2021, että sosiaali- ja terveysministeriö tekee hybridistrategian toteuttamisesta annettuun toimintasuunnitelmaan täydennyksen muun muassa uusien virusmuunnosten aiheuttaman uhan vuoksi. Toimintasuunnitelman täydennyksessä kuvataan kolme toimenpidetasoa epidemian kiihtymisen ja erityisesti uusien virusmuunnosten leviämisen estämiseksi.

Suomi on tällä hetkellä tasolla 1, jossa rajoitukset alueilla suositellaan pidettäväksi vähintään nykyisellään, kunnes virusmuunnoksen leviämistä ja sen estämiseksi tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta on voitu edelleen arvioida. Samoin kaikilla leviämisvaiheessa olevilla alueilla on nyt perusteltua ottaa käyttöön täysimääräisinä kaikki leviämisvaiheen toimenpiteet epidemian nopean kiihtymisen estämiseksi. Näitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi maksimaalinen etätyösuositus, laajin maskisuositus, julkisten tilojen sulkeminen ja etäopetus toisella asteella ja korkeakouluissa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on sosiaali- ja terveysministeriölle 3.2.2021 toimittamassaan lausunnossa muun ohella todennut, että Vaasan sairaanhoitopiiri (Pohjanmaan maakunta) on siirtynyt kiihtymisvaiheesta epidemian leviämisvaiheeseen ja Itä-Savon sairaanhoitopiiri on siirtynyt perustasolta kiihtymisvaiheeseen. Toisaalta Ahvenanmaan maakunta on siirtynyt leviämisvaiheesta perustasolle.

Asetusehdotus on valmisteltu lausunnon johdosta sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Epidemiologisen tilanteen määrittely on perustunut sairaanhoitopiirien, Ahvenanmaan maakunnan ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen näkemyksiin. Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta on 14.1.2021 pyydetty lausunto ja maakunnan hallitus on 19.1.2021 toimittamassaan lausunnossa todennut, että maakunnan covid-19-epidemian torjuntaa koskevan toimintasuunnitelman mukaisesti ravitsemistoimintaan tulisi jo kiihtymisvaiheessa soveltaa asetuksen 5 §:n 3 momentissa tarkoitettuja rajoituksia eikä maakunnassa tulisi soveltaa asetuksen 4 §:ssä tarkoitettuja asiakasmäärän rajoituksia. Muita lausuntoja ei ole pyydetty.

Asetusehdotusta ei ole tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa sen kiireellisyyden vuoksi (VNOS 30 §). Asiassa on otettu huomioon myös se, että muutos koskee vain epidemiatilanteissaan muuttuneiden maakuntien nimiä asetuksen 4 ja 5 §:ssä säädetyissä luetteloissa.

2 Nykytila ja sen arviointi

Ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:n mukaan Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Kanta-Hämeen, Pirkanmaan, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Etelä-Karjalan, Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun, Lapin tai Ahvenanmaan maakunnassa taikka Etelä-Savon sairaanhoitopiirissä sijaitsevan ravitsemisliikkeen, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa (23/2006) tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, sisätilassa tai sen osassa saa oleskella yhtäaikaisesti enintään puolet tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa tarkoitettusta anniskeluluvan tai rakennussuunnitelman mukaisesta suurimmasta määrästä asiakkaita tai henkilöitä. Näissä maakunnissa ja sairaanhoitopiirissä sijaitsevan muun kuin edellä tarkoitettun ravitsemisliikkeen sisätilassa tai sen osassa saa pykälän mukaan oleskella enintään kolme neljäsosaa mainitussa momentissa tarkoitettusta määrästä asiakkaita tai henkilöitä. Kyseiset maakunnat ja sairaanhoitopiiri ovat pääsääntöisesti olleet epidemian kiihtymis- tai leviämisvaiheessa.

Asetuksen 5 §:n 1 momentin mukaan leviämisvaiheessa olleiden Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Pohjois-Pohjanmaan tai Ahvenanmaan maakuntien alueella sijaitsevassa ravitsemisliikkeessä alkoholijuomien anniskelu on lopetettava viimeistään kello 22 ja liikkeen saa pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 5:stä kello 23:een.

Pykälän 2 momentin mukaan Satakunnan, Pirkanmaan, Etelä-Karjalan, Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Kainuun tai Lapin maakunnassa taikka Etelä-Savon sairaanhoitopiirissä sijaitsevassa ravitsemisliikkeessä alkoholijuomien anniskelu on lopetettava viimeistään

kello 22. Liikkeen, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, saa pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 24:stä kello 23:een, ja muun liikkeen mainitussa maakunnassa kello 1:stä kello 24:ään. Mainitut maakunnat ovat olleet epidemian kiihtymisvaiheessa.

Pykälän 3 momentissa säädetään lisäksi muita maakuntia koskevista lievemmistä rajoituksista ja 4 momentissa anniskelun aloittamisajasta.

Alueet raportoivat epidemiatilanteensa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnon mukaan 2.2.2021 seuraavasti:

Leviämisvaihe: Helsingin ja Uudenmaan (HUS), Kymenlaakson, Kanta-Hämeen, Varsinais-Suomen ja Vaasan sairaanhoitopiirit (viisi aluetta).

Kiihtymisvaihe: Etelä-Karjalan, Päijät-Hämeen, Satakunnan, Pirkanmaan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Itä-Savon, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirit sekä Ahvenanmaan maakunta (11 aluetta).

Perustaso: Keski-Pohjanmaan, Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Lapin sairaanhoitopiirit sekä Ahvenanmaan maakunta (viisi aluetta).

Lausunnossa on mainittu myös kahden viikon aikana muun muassa Itä-Savon ja Keski-Suomen sairaanhoitopiirien alueilla todetun toisistaan erilliset laajat altistumiset ravitsemisliikkeissä pidetyissä opiskelijoiden illanvietoissa. Nämä illanvietot ovat johtaneet lukuisiin todettuihin tartuntoihin.

Kaikkiaan epidemiatilanne on lausunnon mukaan Suomessa tällä hetkellä epävakaa ja tilanteeseen liittyy paljon epävarmuuksia, muun muassa uusien virusvarianttien mahdollinen vaikutus sekä lähialueiden korkeat ilmaantuvuusluvut. Lausunnon taulukossa 2 on esitetty maakuntien tautitapausten lukumäärät ja ilmaantuvuus (2.2.2021).

Ahvenanmaan maakunnassa on sovellettu asetuksen 4 §:ssä ja 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuja epidemian leviämisvaihetta varten säädettyjä ravitsemisliikkeiden anniskelu- ja aukioloaikarajoituksia 23.12.2020 lukien. Maakunnassa on nyt siirrytty jo perustasolle ja maakunnassa on todettu kolme uutta tartuntatautitapausta kahden viikon aikana, joten ko. ajan ilmaantuvuus on laskenut lukuun 10 / 100 000 asukasta (2.2.2021). Hallituksen ja sosiaali- ja terveysministeriön edellä mainitun toimintasuunnitelman linjauksen mukaan rajoitukset alueilla suositellaan pidettäväksi vähintään nykyisellään, kunnes virusmuunnoksen leviämistä ja sen estämiseksi tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta on voitu edelleen arvioida. Tämä linjaus on valmisteltu covid-19-epidemian leviämistä ja uusia virusmuunnoksia koskevien tietojen perusteella ja linjauksen perusteella alueilla sovellettavia leviämisvaiheen rajoituksia voitaisiin edelleen kokonaisarviossa pitää välttämättöminä, vaikka epidemiatilanne olisi parantunut. Sen lisäksi, että epidemiatilanne on muusta maasta liikenteellisesti erillään olevassa Ahvenanmaan maakunnassa parantunut huomattavasti, kokonaisarvioon vaikuttaa se, että maakunnalla on Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan oma lainsäädäntövalta huomattavaan osaan niistä toimista, joilla covid-19-epidemiaa torjutaan (erityisesti terveyden- ja sairaanhoito) ja maakunnalla on oma toimintasuunnitelmansa, jota se on myös ravitsemistoiminnan osalta soveltanut. Vaikka ihmisten tarttuvia tauteja koskevat asiat kuuluvat itsehallintolain 27 §:n 29 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan, tässä alueellisessa

epidemiatilanteessa kansallisen toimintasuunnitelman ollessa vasta tasolla 1 leviämisvaiheen rajoituksia ei voida pitää maakunnassa välttämättöminä.

Manner-Suomessa, jossa sovelletaan yksinomaan valtioneuvoston linjauksia ja sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelman täydennystä, nykyisten rajoitusten pitäminen vähintään ennallaan on välttämätöntä, kunnes virusmuunnoksen leviämistä ja sen estämiseksi tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta on voitu edelleen arvioida. Alueiden epidemiatilanteet ovat vaihdelleet jopa viikkotasolla ja rajoitusten lieventämisen jälkeen epidemian estämisen ennakoivat mahdollisuudet heikkenevät. Tämän johdosta leviämisvaihetta vastaavat rajoitukset jäisivät voimaan Päijät-Hämeen ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa, vaikka epidemia on maakunnissa kiihtymisvaiheessa. Vastaavasti kiihtymisvaihetta vastaavat rajoitukset jäisivät voimaan Keski-Pohjanmaan maakunnassa sekä Etelä-Savon ja Lapin sairaanhoitopiireissä, vaikka niiden epidemia on perustasolla.

Ehdotetut muutokset koskevat Pohjanmaan maakuntaa (Vaasan sairaanhoitopiiri), joka on siirtynyt kiihtymisvaiheesta leviämisvaiheeseen sekä Itä-Savon sairaanhoitopiiriä, joka on siirtynyt perustasolta kiihtymisvaiheeseen. Pohjanmaan maakunnassa uusia tartuntoja on havaittu 14 vuorokauden aikana 146, jolloin ilmaantuvuus on 86 / 100 000 asukasta. Alueella on todettu joukkoaltistumisia, jotka ovat johtaneet useisiin tartuntoihin. Itä-Savon sairaanhoitopiirissä vastaavat luvut ovat 22 ja 55/100 000 asukasta (2.2.2021). Näitä epidemiatilanteen muutoksia vastaavat muutokset on välttämätöntä tehdä asetuksen 4 ja 5 §:ään epidemian leviämisen estämiseksi.

Valtioneuvosto tarkastelee tässä tilanteessa epidemiatilannetta ja erityisesti muuntovirusten muodostamaa uhkaa ja on valmiina käyttämään kaikkia edellä mainittuja suosituksia ja rajoituksia.

3 Ehdotetut muutokset

4 §. Asiaksmäärän rajoittaminen. Pykälässä säädetään ravitsemisliikkeiden asiakasmäärien rajoittamisesta alueittain ja ravintolatyypeittäin. Esityksen mukaan tällä hetkellä tai aiemmin kiihtymis- ja leviämisvaiheessa tai niitä vastaavissa epidemiariskissä olevien Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Kanta-Hämeen, Pirkanmaan, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Etelä-Karjalan, Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun tai Lapin maakuntien lisäksi samat rajoitukset koskisivat myös Etelä-Savon maakunnassa olevia ravitsemisliikkeitä. Tällä muutoksella nämä rajoitukset koskisivat aiemmin luettelossa mainitun Etelä-Savon sairaanhoitopiirin lisäksi myös Itä-Savon sairaanhoitopiirin aluetta.

Näissä maakunnissa sijaitsevan ravitsemisliikkeen, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa (23/2006) tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, sisätilassa tai sen osassa saisi oleskella yhtäaikaaisesti enintään puolet tartuntatautilain 58 a §:n 2 momentissa tarkoitettusta anniskeluluvan tai rakennussuunnitelman mukaisesta suurimmasta määrästä asiakkaita tai henkilöitä. Edellä mainitussa maakunnassa sijaitsevan muun kuin edellä tarkoitetun ravitsemisliikkeen sisätilassa tai sen osassa saisi oleskella enintään kolme neljäsosaa mainitussa momentissa tarkoitettusta määrästä asiakkaita tai henkilöitä.

Pykälästä poistettaisiin Ahvenanmaan maakunta, jossa covid-19-epidemian torjuntaa koskee maakunnan oma toimintasuunnitelma ja jossa epidemia on palannut leviämisvaiheesta perustasolle.

5 §. Anniskelu- ja aukioloajan rajoittaminen. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Pohjois-Pohjanmaan ja Ahvenanmaan maakunnassa sijaitsevassa ravitsemisliikkeessä alkoholijuomien anniskelu on lopetettava viimeistään kello 22 ja liikkeen saa pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 5:stä kello 23:een. Luetteloon lisättäisiin Pohjanmaan maakunta, joka on siirtynyt kiihtymisvaiheesta leviämisvaiheeseen. Esityksen mukaan Ahvenanmaan maakunta poistettaisiin luettelosta edellä mainituilla perusteilla, jolloin siihen sovellettaisiin asetuksen 3 momentissa tarkoitettuja rajoituksia.

Pykälän 2 momentissa mainitussa maakunnassa sijaitsevan ravitsemisliikkeen, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa tarkoitetussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, saa pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 24:stä kello 23:een ja muun kuin edellä tarkoitetun ravitsemisliikkeen saa pitää avoinna ravitsemistoiminnan asiakkaille kello 1:stä kello 24:ään. Pääsääntöisesti epidemian kiihtymisvaiheessa olevien alueiden luetteloon lisättäisiin Etelä-Savon maakunta, jolloin Etelä-Savon sairaanhoitopiiri poistettaisiin luettelosta.

Nykyiset muita maakuntia ja anniskelun aloitusaikaa koskevat pykälän 3 ja 4 momentit säilyisivät ennallaan.

Aukioloaikarajoitukset eivät koske Suomen ja ulkomaiden välillä tai ulkomailla kulkevassa vesi- ja ilmaluoksessa eivätkä polttonesteiden jakeluaseman yhteydessä toimivia ravitsemisliikkeitä.

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan lauantaina 6.2.2021.

4 Vaikutukset

Tartuntatautilaissa tarkoitettujen ravitsemistoiminnan väliaikaisten rajoitusten taloudellisia ja muita vaikutuksia on kuvattu hallituksen esityksissä HE 72/2020 vp ja 139/2020 vp.

Ravitsemistoiminnan rajoituksia kiristettäisiin Pohjanmaan maakunnan ja Itä-Savon sairaanhoitopiirien alueella. Jälkimmäisen muutoksen myötä Etelä-Savon maakunnan alueella noudatettaisiin samoja kiihtymisvaiheen rajoituksia. Lisäksi rajoituksia lievennettäisiin epidemian leviämisvaiheesta perustasolle siirtyneessä Ahvenanmaan maakunnassa.

Alueen epidemiatilanteen mukaan säädettävien rajoitusten on tarkoitus vähentää ihmisten sosiaalisia kontakteja sellaisissa tiloissa ja tilanteissa, joissa koronavirustaudin on todettu leviävän tehokkaasti. Käytännössä erityisesti leviämisvaiheessa ja myös kiihtymisvaiheessa olevien maakuntien alueella kontaktien rajoittamisen tarve on suurin ja tätä vaikutusta on myös tavoiteltu Pohjanmaata ja Etelä-Savoa koskevilla muutoksilla.

Perustasolla sekä toisaalta kiihtymis- ja leviämisvaiheessa sovellettavien asiakasmäärä- ja anniskelu aika- ja aukioloaikarajoitusten välillä on merkittävä ero. Itä-Savon sairaanhoitopiirin alueella olevien ravitsemisliikkeiden toimintaedellytyksiin esityksellä on tämän vuoksi negatiivinen vaikutus. Siltä osin esitys vaikuttaa positiivisesti Ahvenanmaan maakunnassa olevien ravitsemisliikkeiden toimintaedellytyksiin. Sen sijaan Pohjanmaan maakunnassa, jossa asiakasmäärä- ja anniskelu aika rajoitukset eivät muuttuisi ja aukioloaikarajoitus muuttuisi jonkin verran, muutoksella olisi vähäisempi vaikutus.